

**МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И СПОРТА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ,
ДРУШТВО ФИЗИЧАРА СРБИЈЕ
И ФИЗИЧКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

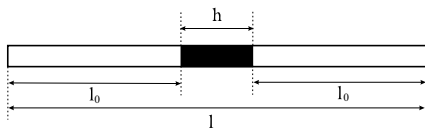
**Регионално такмичење из физике за ученике средњих школа
школске 2003/2004. год.
II разред**

1. Танка цев $l = 1m$ затворена је са оба краја. Када је у хоризонталном положају, средњих $h = 10cm$ цеви је испуњено живом густине $\rho = 13.6 \times 10^3 kg/m^3$, а остали делови ваздухом на притиску $p = 101325 Pa$ (слика 1). Када се цев постави вертикално стуб живе чија дужина остаје иста, помери се за Δl . Одредити овај померај одмах по заустављању живе. Претпоставити да је Δl много мање од дужина ваздушних стубова када је цев била у хоризонталном положају. Искористити следећу апроксимацију: $(1 \pm x)^\alpha \approx 1 \pm \alpha x$, $\alpha \in R \wedge |x| \ll 1$.
Задатак преузет из часописа "Млади физичар" бр. 69. (20 п.)
2. Топлотно изолована посуда подељена је на два дела клипом који не проводи топлоту, и креће се кроз посуду без трења (слика 2). У левом делу посуде налази се $1mol$ идеалног једноатомског гаса, а у десном делу је вакуум. Клип је повезан са десном ивицом посуде опругом, чија је дужина у слободном стању једнака дужини посуде. Одредити топлотни капацитет система C . Занемарити топлотне капацитете опруге, посуде и клипа. (20 п.)
3. Гас се згреје из истог почетног стања, на начине приказане на слици 3 стрелицама $1 \rightarrow 2$ и $1 \rightarrow 3$ до исте коначне температуре. Који од ова два процеса захтева већу количину топлоте? (20 п.)
4. Колики је рад потребно уложити да би се потопила у воду коцка стране $a = 20cm$, направљена од дрвета густине $\rho = 800kg/m^3$? Густина воде је $\rho_0 = 1000kg/m^3$. (20 п.)
5. Гвоздена кугла полупречника $R = 2cm$, извади се из воде која кључа и постави на лед, чија је температура $t_1 = 0^\circ C$. До које дубине h ће кугла уронити у лед? Специфична топлота топљења леда је $\lambda = 0.33MJ/kg$, специфични топлотни капацитет гвожђа $c = 460J/(kgK)$, густина леда је $\rho_1 = 917kg/m^3$, а гвожђа $\rho_2 = 7870kg/m^3$, док је спољашњи притисак $p = 1013mbar$. Занемарити промену густине и специфичне топлотне капацитивности гвожђа услед промене температуре. (20 п.)

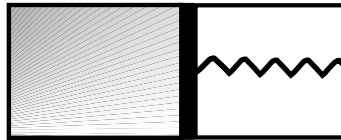
Константе:

убрзање земљине теже $g = 9.81m/s^2$

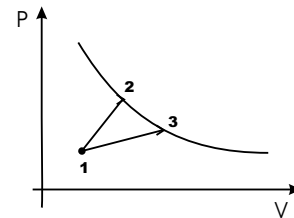
универзална гасна $R = 8.314J/molK$

Слика 1

Слика 2

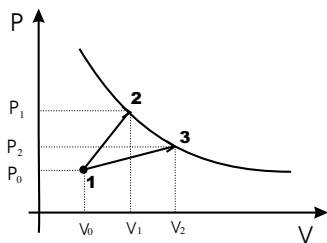

Слика 3

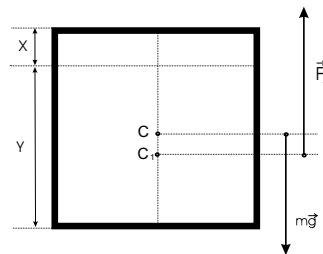
Задатке припремила: Зорица Пајовић
Рецензент: др Горан Попарић
Председник комисије: др Мићо Митровић

**Решења задатака за регионално такмичење из физике ученика средњих школа
школске 2003/2004. год.
II разред**

- Притисак $p = 101325 Pa$ и запремина V_0 у оба дела цеви када је она хоризонтална. Када је цев вертикалан p_g и V_g притисак и запремина ваздуха изнад живиног стуба и p_d и V_d испод живиног стуба. Пошто нас интересује померај живе непосредно по њеном заустављању, то значи да су процеси сабијања ваздуха и експанзије били адијабат ски процеси: $pV_0^\gamma = p_dV_d^\gamma$, $pV_0^\gamma = p_gV_g^\gamma$ (4). Живин стуб мирује па значи да је: $p_d = p_g + \rho gh$ (3). Пошто се дужина стуба при окретању цеви није променила, значи да су се запремине V_g и V_d промениле за исто ΔV : $V_d = V_0 - \Delta V$, $V_g = V_0 + \Delta V$ (3). Комбиновањем једначина добијемо: $p\left(\frac{V_0}{V_g}\right)^\gamma + \rho gh = p\left(\frac{V_0}{V_d}\right)^\gamma$ (2). Уведемо бездимензиону величину $f = \Delta V/V_0$ па је $\frac{\rho gh}{p} = \frac{1}{(1-f)^\gamma} - \frac{1}{(1+f)^\gamma}$ (2). Уз коришћење апроксимације из задатка добијемо: $\frac{\rho gh}{p} = 1 + \gamma f - (1 - \gamma f) = 2\gamma f \implies f = \frac{\rho gh}{2\gamma p}$ (2). Пошто је $f = \Delta V/V_0 = \Delta l/l_0$ (2) $\implies \Delta l = fl_0 = \frac{\rho gh}{2\gamma p}l_0 = 2.12cm$ (2).
- T_1 почетна температура гаса, T_2 температура гаса када му се преда количина топлоте ΔQ . Сва топлота иде на промену унутрашње енергије система $\Delta Q = \Delta U$ (3). $\Delta U = \Delta U_1 + \Delta U_2$, $\Delta U_1 = (3/2)R(T_2 - T_1)$ (3) унутрашња енергија гаса, $\Delta U_2 = (1/2)k(x_2^2 - x_1^2)$ (3) унутрашња енергија промене потенцијалне енергије (k коефицијент еластичности опруге, x_1 и x_2 положаји левог краја опруге при T_1 , односно T_2). Након заустављања клипа, на удаљености x од левог краја суда, услов равнотеже клипа и једначина стања гаса дају:
 $kx = pS$ (3), $pSx = RT$ (3) $\implies x^2 = \frac{RT}{k} \implies \Delta U_2 = (1/2)R(T_2 - T_1)$ (2).
Топлотни капацитет: $C = \frac{\Delta Q}{\Delta T} = 2R$ (3).
- Процес 1 $\rightarrow$ 2 (слика 1): количина топлоте $\Delta Q_1 = \Delta U_1 + A_1$, $A_1 = 1/2(p_0 + p_1)(V_1 - V_0)$ (5). Процес 1 $\rightarrow$ 3: $\Delta Q_2 = \Delta U_2 + A_2$, $A_2 = 1/2(p_0 + p_2)(V_2 - V_0)$ (5). Пошто су коначне температуре гаса у стањима 2 и 3 једнаке $\Delta U_1 = \Delta U_2$ (3). Значи треба упоредити радове: $A_2 - A_1 = 1/2[(p_0V_2 - p_0V_1) + (p_1V_0 - p_2V_0)] > 0$ јер је $p_0V_1 < p_0V_2$ и $p_2V_0 < p_1V_0$ (4). Значи $\Delta Q_2 > \Delta Q_1$ тј. у процесу 1 $\rightarrow$ 3 гасу се преда више топлоте (3).
- Услед дејства силе теже $m\vec{g}$ коцка ће се потопити за y , при чему није потребно деловати спољашњом силом, нити улагати било какав рад (слика 2). При овоме се успостави равнотежа силе теже $m\vec{g}$ и Архимедове силе $\vec{F}_A$, па је $mg = \rho_0gV_1$ (4), где је $V_1 = a^2y$ (2). Одавде се добије $y = \frac{m}{\rho_0a^2} = \frac{\rho a^3}{\rho_0a^2} = 0.8a$ (3). Остали део коцке, висине $x = a - y = 0.2a$ мора се потопити услед деловања вертикалне силе $\vec{F}$, чији се интензитет повећава линеарно са дужином потапања h (3). Интензитет силе $\vec{F}_m$ при потпуном потапању коцке: $\vec{F}_m = \rho_0gV_2 = \rho_0ga^2x$ (4). Рад ове силе је: $A = \langle F \rangle x = \frac{F_m}{2}x = \frac{\rho_0ga^2x}{2}x = 0.313J$. (4)
- Запремина истопљеног леда је: $V_1 = R^2\pi h + 2/3R^3\pi$. (4)
Количина топлоте потребна за његово топљење је: $Q_1 = m_1\lambda = \rho_1V_1\lambda = \rho_1(R^2\pi h + 2/3R^3\pi)\lambda$. (5)
Кугла у овом процесу ода количину топлоте: $Q_2 = m_2c(T_k - T_1) = \rho_2V_2cT_k$, где је $V_2 = 4/3R^3\pi$. (5)
Пошто је: $Q_1 = Q_2 \implies h = \frac{2R(2\rho_2cT_k - \rho_1\lambda)}{3\rho_1\lambda} = 1,9cm$. (6)

Слика 1

Слика 2